

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2019/03/zatoschil-ballai-zsuzsa-a-helytortenet-tanitasa-valaszthato-tantargykent-10-01-11/>

Zatoschil Ballai Zsuzsa

A helytörténet tanítása választható tantárgyként

II. rész: A kulcskompetenciák fejlesztése

A kulcskompetenciák és fejlesztésük a helytörténet tanításakor

A helytörténet tanítása kapcsán is fontos figyelembe vennünk az EU által meghatározott kulcskompetenciák fejlesztését is.

A kompetenciát az adott helyzetben megfelelő tudás, készségek és attitűdök ötvözeteként határozták meg. A kulcskompetenciák pedig azok a mindenki számára szükséges kompetenciák, amelyek támogatják a személyes önmegvalósítást, a társadalmi beilleszkedést, az aktív állampolgári létet és a munkába állást.

A 2006-os európai parlamenti és tanácsi ajánlás¹ szerinti nyolc kulcskompetencia:

1. anyanyelvi kommunikáció;
2. idegen nyelvi kommunikáció;
3. matematikai kompetencia és alapvető kompetenciák a természet- és műszaki tudományok terén;
4. digitális kompetencia;
5. a tanulás megtanulása;
6. interperszonális, interkulturális, szociális és állampolgári kompetencia;
7. vállalkozói kompetencia;
8. kulturális kifejezőkészség.²

Mint minden tanórán, természetesen történelemtanítás közben is lehet fejleszteni a kompetenciákat, sőt, elvárás, hogy fejlesszük ezeket. Az előző részben felsorolt módszerek és tevékenységek mindegyike alkalmas a kompetenciák fejlesztésére.

De vegyük sorra a kompetenciákat, és lássuk, melyiket hogyan lehetne fejleszteni a helytörténet tanítása közben.

Az *anyanyelvi kommunikáció* fejlesztése nagyon fontos, bármilyen tanóráról van szó. Én nagy hangsúlyt fektetek a helyesírásra, emiatt elég sok „kritika” ér a diákság részéről. Azonban, ha a helyesírásukra odafigyelnek, és helyesen beszélnek, ez bármilyen helyzetben egy jó pont lehet. Az a tapasztalatom, hogy a diákok egyre kevésbé képesek választékosan, helyesen kifejezni mondanivalójukat. Sőt, nagyon sok esetben nehézséget okoz nekik egy egyszerű mondat összerakása is. Én az olvasást szoktam nekik ajánlani, mivel hajlamosak inkább filmeket nézni az olvasás helyett. Akit a történelem érdekel, az dokumentumfilmeket néz. A filmnézés messze nem fejleszti az anyanyelvi kommunikációt olyan szinten, mint az olvasás. Azt is szoktam nekik ajánlani, hogy készítsenek jegyzeteket, és gyakorolják el többször mondanivalójukat, főleg, ha bemutatót kell tartaniuk.

Az *idegen nyelvi kommunikáció* a történelem tanítása közben szintén fejleszthető. Amelyik diák jól tud angolul, annak ajánlhatjuk, hogy nézzen angol nyelvű dokumentumfilmeket, olvasson forrásokat eredetiben. Erre azonban kevés diák képes. Az egyszerűbb, kézenfekvőbb megoldás, ha néhány szállóigét, kulcsmondatot, híres idézetet tanítunk meg a tanulóknak idegen nyelven. Erre, történelemről lévén szó, a legalkalmasabb

a latin, de nyilván taníthatunk német, angol, francia kifejezéseket is, főleg olyan szavakat, melyeket a történeti szakirodalom is előszeretettel használ idegen nyelven.

A *matematikai kompetencia és alapvető kompetenciák* a természet- és műszaki tudományok terén is alkalmazhatók a történelemórán. A különféle grafikonok, táblázatok, függvények elkészítése kiválóan alkalmas ennek a kompetenciának a fejlesztésére. Például ábrázolhatjuk a népesség számának alakulását, az etnikai összetételt, vagy akár az adó növekedését is egy adott periódusban. Végezhetünk százalékszámítást és egyéb hasonló műveleteket.

A *digitális kompetenciát* is fejleszthetjük, amikor helytörténetet tanítunk. A diákoktól kérhetünk olyan feladatokat, melyek megoldásához számítógép és internet szükséges. Ilyen feladat lehet például az információk keresése, vagy különféle programok használatának a gyakorlása, pl. a Word program használata egy dolgozat elkészítésekor, egy PowerPoint vagy Prezi program használata egy bemutatónál, Excel táblázatok alkalmazása.

A *tanulás megtanulása* talán a legnehezebb feladat, azonban, ha sikerül megtanítani diákjainkat, akkor nyert ügyünk van. Nekik is könnyebb lesz, és nekünk is érdemes energiát fektetni ebbe a munkába. Mutassunk nekik tanulási módszereket, magyarázzuk el, hogy nincs csodaszer, bizony néha oda kell ülni, és tudatosan igenis tanulni kell.

Ennek megkönnyítésére először is tudatosítsuk bennük, hogy tanuljanak értelmesen. Olvassák át a leckét és próbálják megérteni. Írjanak le maguknak kérdéseket. Jegyzeteljék ki a leckét, írjanak maguknak támpontokat, és olvassák át többször is a vázlataikat.

Szoktam javasolni, hogy olvassák el ugyanazt a témát több helyről is, legegyszerűbb a füzetből, majd a könyvből is elolvasni a tananyagot.

Az *interperszonális, interkulturális, szociális és állampolgári kompetencia* is fejleszthető bármilyen órán, főleg, ha csoportmunkát adunk nekik, és mi válogatjuk össze a csapatokat, ahol nem szabad a csapattagokat csereberélni. Ezáltal a gyerekek megszokják, hogy együtt dolgozzanak olyan társaikkal is, akikkel nem puszipajtások, vagy azok gyengébb képességűek náluk, vagy éppen fordítva. Toleránsabbak lesznek, figyelmesebbek és alkalmazkodóbbak.

A *vállalkozói kompetencia* az, ami nekem a legtöbb fejtörést okozza. Inkább arról tudnék néhány gondolatot írni, hogy hogyan irányítsuk diákjainkat, hogy kreatívak legyenek, legyenek ötleteik és azokat valósítsák is meg. Legyenek bátrak és kezdeményezők, mi pedig segítsünk nekik, amennyiben ötleteik vannak, támogassuk, bátorítsuk őket, amennyibe ötleteik megérik a fáradságot. Ha nem, vagy ötleteik túl bonyolultak, próbáljunk egy egyszerűbb dolgot ajánlani, vagy egy megvalósíthatót kitalálni velük együtt. Semmiképp ne vegyük el a kedvüket attól, hogy kezdeményezzenek.

A *kulturális kifejezőkészség kompetenciáját* is fejleszthetjük, például egy olyan feladattal, melyet korábban már említettem, mint az idegenvezetés, a kisfilm készítése vagy a szórólap elkészítése.

Összességében bármilyen kompetencia fejleszthető a történelem és a helytörténet tanítása kapcsán, így diákjaink nem csak a tananyagot sajátítják el, de menet közben fejlődnek, alakulnak, gyakorlati dolgokat sajátítanak el, és nem utolsósorban toleránsabbak lesznek, ami a történelemtanítás egyik legfontosabb célja.

A tanterv

Mint mindent, a választható tantárgy összeállítását is egy tantervvel kell elkezdni. Alapul vettem a korábban, Romániában a tanügyminisztérium által engedélyezett, hasonló

tanterveket.³ A tanterv több részből áll, és kronológiai sorrendben követi az eseményeket. A választható tantárgyakat heti egy órában tanítjuk, ez kb. 35 óra évente, tehát nem érdemes a tananyagot telezsűfolni, és több gyakorlati feladatot kell adni a gyerekeknek, hiszen a reális tanítási óraszám az nem több mint 30 óra. A tanterv mellett el kell készíteni adott esetben a tananyag éves beosztását, és meg kell tervezni a tanulási folyamatot, kijelölni a megfelelő módszereket és tevékenységeket.

A tanterv a következő részekből áll:

1. Bevezetés.
2. Általános kompetenciák.
3. Követelményrendszer és értékviszonyulások.
4. A tantárgynak megfelelő kompetenciák és tartalmak.
5. Módszertani javaslatok.

1. Bevezetés

A „Margitta története” című tantárgy a választható tantárgyakhoz tartozik. Középiskolai tananyag, IX–XII. osztályos diákoknak szól, heti egy órában tanítható. A tantárgy tanítása során a történelem tanításának megfelelő kompetenciafejlesztést alkalmazhatunk, ugyanakkor az általános kulcskompetenciák is fejleszthetők. A tantárgy az alábbi alapelveknek felel meg:

- Problémamegoldás képességének fejlesztése, interdiszciplinaritás, több tudományterületről származó információk használata, összehangolása és gyakorlati alkalmazása.
- A rendelkezésre álló információk többféle módon való megközelítése, nyitottságra és önkifejeződésre való nevelés.
- A személyes és szakmai sikerre való nevelés, és az alábbi kompetenciák fejlesztése: kommunikáció, kritikus gondolkodásmód, a több forrásból származó, összetett információk feldolgozása és alkalmazása.
- A felelős, morális és önálló viselkedésre való nevelés.

Mivel a tantárgy középiskolai szintű, nagymértékben hozzájárulhat ahhoz, hogy elősegítse a helytörténet ismeretének fontosságát, a békés egymás mellett élés és a tolerancia érdekében.

Általános célja ennek a tantárgynak az, hogy – a román oktatási törvénynek megfelelően –, elősegítse a demokratikus értékek átadását. A tanterv az alábbi követelmények betartásával készült:

- Kiegészíti a világtörténeti eseményeket.
- Felkelti a diákok érdeklődését a helytörténet iránt.
- Kiegészíti a tanulás-tanítás folyamatát és lehetőségeit, hozzájárul a líceumi szintű kompetencia-fejlesztéshez.
- Kielégíti a diákok jogos kíváncsiságát a helytörténeti események iránt, segít a helység kialakulásának és múltjának megismerésében.
- Megfelel a történelem tanítása során elvárt értékeknek és kompetenciáknak.
- Biztosítja a tanulási folyamat során a változatos tevékenységeket, a vélemény kinyilvánításának szabadságát, a történelmi események különféle szemszögből való vizsgálatát a többféle forrás tanulmányozása által.
- Biztosítja az érdeklődés fennmaradását a líceum elvégzése után is.

2. Általános kompetenciák

A tanterv az alábbi általános kompetenciákat fejlesztheti:

1. anyanyelvi kommunikáció és a történelmi kifejezések helyes használata;
2. interperszonális, interkulturális, szociális és állampolgári kompetencia;
3. megfelelő elvek és módszerek használata a források elemzésében;
4. folyamatos képzés és tanulás.

3. Követelményrendszer és értékviszonyulások

A demokratikus elvek szerinti nevelés együtt jár a felelősségteljes és demokratikus értékek, viselkedésformák és sajátosságok megismerésével, elsajátításával. Ugyanakkor feltételezi a különféle társadalmi vagy kulturális csoportokba való beilleszkedés képességének a fejlesztését. Ebben a kontextusban az általános és a tantárgynak megfelelő kompetenciák fejlesztése elengedhetetlen ennek a tantárgynak a tanítása során. A tanulási folyamat részeként az alábbi értékeket, magatartás- és viselkedésformákat helyezük előtérbe:

- logikus, összefüggő, pontos gondolkodásmód és cselekvés;
- kritikus és ugyanakkor rugalmas gondolkodásmód;
- vitára és párbeszédre való hajlam;
- pozitív viszonyulás embertársainkhoz;
- az alapvető emberi jogok tiszteletben tartása;
- aktív részvétel a közéletben és a magánéletben;
- körültekintő gondolkodás a történelmi ismeretek birtokában;
- a konfliktusok békés megoldása;
- a történelmi, kulturális, szociális, gazdasági és politikai értelmezések sokféleségének elfogadása;
- a múlt értékeinek megbecsülése;
- a vallási, nemzetiségi, szociális és kulturális különbségek elfogadása.

4. A tantárgynak megfelelő kompetenciák és tartalmak

Tantárgyspecifikus kompetenciák	Tartalmak
1.1 a történelmi események, tények és jelenségek magyarázata és a logikus érvelés; 1.2 a történelmi kifejezések helyes használata az interdiszciplináris tevékenységek és helyzetek során; 1.3 véleményformálás, a történelmi kifejezések helyes használatával; 4.5 az események és történelmi tények időrendi sorrendbe való helyezése.	<i>Margitta az ókorban</i> <ul style="list-style-type: none"> – Az emberi élet első nyomai ebben a térségben. – A bronzkor. – A vaskor.
1.2 a történelmi kifejezések helyes használata az interdiszciplináris tevékenységek és helyzetek során; 2.1 a folytonosság felfedezése a történelmi eseményekben; 2.2 a különféle érvek és tények összehasonlítása és elemzése a saját nézőpont kialakítása érdekében; 4.3 a hasonló és különböző nézőpontok elemzése a történelmi eseményekre vonatkozóan; 4.4 összefüggések keresése a történelmi események és a mindennapi élet eseményei között; 4.5 az események és történelmi tények időrendi sorrendbe való helyezése.	<i>Margitta a középkorban</i> <ul style="list-style-type: none"> – A település első említése a Várad Regestrumban 1216-ban. – A Lackfi-birtok. – A templom és a város neve. – Margitta mint mezőváros. – A Csáky-birtok. – Gazdaság és társadalom. – A település szerkezete.

Zatoschil Ballai Zsuzsa: A helytörténet tanítása választható tantárgyként

II. rész: A kulcskompetenciák fejlesztése

1.1 a történelmi események, tények és jelenségek magyarázata és a logikus érvelés;	<i>Margitta az újkorban</i> <ul style="list-style-type: none">– A Csáky-kastély.– Gazdasági fejlődés.– Utak, vasutak, kereskedelmi kapcsolatok.– A margittai zsidóság.– Kultúra és életmód.– 1848.– Margitta, a mölki apátság birtoka. Híres margittaiak.
1.3 véleményformálás, a történelmi kifejezések helyes használatával;	
2.2 a különféle érvek és tények összehasonlítása és elemzése a saját nézőpont kialakítása érdekében;	
3.1 a történelmi források összehasonlítása, a hitelességük és érvényességük megállapítása érdekében;	
3.2 a változatos források által közvetített üzenet értelmezése, a történelmi kifejezések összevetésével.	
1.1 a történelmi események, tények és jelenségek magyarázata és a logikus érvelés;	<i>Margitta a XX. században</i> <ul style="list-style-type: none">– Margitta az első világháború idején.– Margitta a két világháború közötti időszakban.– A második világháború hatásai Margittán.– A margittai zsidóság eltűnése.– A háború vége.– A kommunista rendszer bevezetése.– A kommunista gazdaság Margittán.– Az új városkép.– Társadalmi változások.– 1989 decembere Margittán.– A rendszerváltás.– Margitta napjainkban.
1.3 véleményformálás, a történelmi kifejezések helyes használatával;	
2.2 a különféle érvek és tények összehasonlítása és elemzése a saját nézőpont kialakítása érdekében;	
3.1 a történelmi források összehasonlítása, a hitelességük és érvényességük megállapítása érdekében;	
3.2 a változatos források által közvetített üzenet értelmezése, a történelmi kifejezések összevetésével;	
4.1 a történelmi kutatás, mint az élethosszig tartó tanulás része;	
4.2 a megszerzett tudás non formális képzésbe való beépítése;	
4.3 a hasonló és különböző nézőpontok elemzése a történelmi eseményekre vonatkozóan;	
4.4 összefüggések keresése a történelmi események és a mindennapi élet eseményei között;	
4.5 az események és történelmi tények időrendi sorrendbe való helyezése.	

5. Módszertani javaslatok

A jelen tanterv az új líceumi szintű tantervek elvárásait követi. A tanterv felépítése hozzájárul a kompetenciák fejlesztéséhez, mivel a gyakorlati tevékenységekre fekteti a hangsúlyt, mint például a forráselemzés, interjú (oral history), ezáltal hozzásegíti a diákokat, hogy városuk történelmét maguk fedezzék fel, önállóan összehasonlítsák a múlt és a jelen eseményeit.

A tantárgyspecifikus kompetenciákat a történelmi információk sokféleségén keresztül fejleszthetjük, mint például a vitatott vagy kényes kérdések megvitatása, a transzdiszciplináris és interdiszciplináris megközelítések beépítése, a sokféleség elfogadásának megbeszélése, az emberi jogok kérdése, az egyenlőség elve, az érvelés és a vita szabályainak az alkalmazása, az együttműködés megtanulása és alkalmazása a tantárgy tanulása során.

A tanterv alkalmazása során vegyük figyelembe az alábbiakat:

a) A tanulási folyamat megtervezése:

- az aktív tanulási módszerek alkalmazása a klasszikus módszerek mellett;
- a tanár új típusú szerepe: moderátor, partner, tanácsadó, irányító;
- az informális és nonformális tanulás során szerzett ismeretek hasznosítása;
- a kritikus gondolkodás fejlesztése;
- az új technológiák beépítése.

Zatoschil Ballai Zsuzsa: A helytörténet tanítása választható tantárgyként
II. rész: A kulcskompetenciák fejlesztése

b) *Tevékenységek:*

- forráselemzés;
- séta, múzeumi látogatás, kirándulás, temetők, templomok megfigyelése;
- csoportmunka, projekt.

c) *Értékelés:*

- többféle értékelési módszer használata: írásbeli, szóbeli;
- kiegészítő értékelési módszerek használata: szimpózium, bemutató, esszé, önértékelés, plakát, kerekasztal-beszélgetés.

JEGYZETEK

¹ Az Európai Parlament és Tanács ajánlása (2006. december) az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról (2006/962/EK): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex:32006H0962> (Letöltés: 2019. febr. 4.)

² FALUS Katalin – FÖLDES Petra – VAJNAI Viktória (2012): *Kulcskompetenciák komplex fejlesztése*. OFI, Budapest

³ Pl. Curriculumului Național. Document de politici Educaționale. Versiune de lucru. Decembrie, 2015.

http://www.ise.ro/wp-content/uploads/2015/12/Document-politici-curriculum_final_23decembrie.pdf (Letöltés: 2019. febr. 4.);

Curriculum-ul la disciplina opțională "Educație pentru Drepturile Omului/Educație pentru cetățenie democratică", ciclul gimnazial. <https://amnesty.md/ro/media/consiliul-national-pentru-curriculum-a-aprobat-curricula-pentru-cursul-optional-educatie-pentru-drepturile-omului-ciclurile-primar-si-gimnazial/> (Letöltés: 2019. febr. 4.)